

סיפורו של משה רבינו

כאשר אנחנו מתחילים לקרוא בפרשת שמות על לידתו של משה אנו פוגשים כמה קשיים. הקושי הראשון הוא שבתחילת הסיפור התורה מעלימה מהקורא את שמות הוריו של משה רבינו, לכאורה הדבר לא מובן, אבל הוא יתברר בהמשך. נושא נוסף מעניין ומעורר קושי הוא שמו של משה. החוקרים אומרים שפירושו של משה במצריית זה בן, במסגרת האימוץ שבת פרעה עושה למשה היא קראה לו שם מתאים, וכך אומרת בת פרעה - הואיל ומן המים משיתיהו ואין לו הורים, אני מאמצת אותו לבן. מלבד האימוץ המעשי היא גם קוראת לו בשם שמעיד על כך שהוא בנה. בלשון הנופל על הלשון שקוראת לו התורה היא באה לומר שבניגוד לאימוץ שבת פרעה עושה למשה, הוא לא ישאר כבן מצרי אלא יהפך להיות המושיע של ישראל.

מצבו של משה בבית פרעה איננו ברור, ויש לשאול האם משה רבינו יהפוך למשה רבינו ולמושיע עמו או שהוא מתפתח בכיוון שרמזה בת פרעה ויהפוך להיות חלק מבית המלוכה המצרי. בראשית דרכו משה לא מכיר את הוריו ולכן התורה מלכתחילה מסתירה את שם הוריו. בעקבות כך משה מרגיש שהוא מצרי. מסתבר שמשה כן ידע על כך שהוא עברי, בת פרעה כנראה סיפרה לו על כך. כדי לברר מה זה אומר שהוא עברי ומי זאת האומה שאליה הוא משתייך (לפי הסיפור שסיפרו לו), הוא יוצא לראות את העם שעליו הוא שמע בסיפורים.

כידוע הסיפור ממשיך ובעקבות הריגת המצרי באחת מיציאותיו של משה אל עמו הוא בורח למדין. במדין הוא מכונה 'איש מצרי'. כפי שהסברנו משה בתקופה זו עדיין מברר את זהותו האישית. במדין הוא מכונה 'איש מצרי', ניתן להבין מכך שמבחינת התפיסה העצמית שלו הוא עדיין מצרי. בהמשך שהותו במדין נולד לו בנו הבכור והוא קורה לו גרשם - "כִּי אָמַר גַּר הָיִיתִי בְּאֶרֶץ נְכַרְיָה" [שמות ב, כב], מדין נראית לו ארץ נכריה ומצרים נראתה לו ארץ המולדת. לבן השני הוא קורה אליעזר - "כִּי אָלְהֵי אָבִי בְּעֶזְרִי" [שמות יח, ד], קריאת השמות מתאימה למה שהצבענו עליו - התהליך שמשה עובר ממצרי ליהודי. מבחינת התודעה שלו בשלב הראשוני הוא לא מכיר את אלוהי אביו שהיה בעזרו, הוא מרגיש שהוא גר בארץ נכריה, רק לאחר מכן, אחרי ההתגלות בסנה, נולד אליעזר ואז הוא כבר מכיר את אלוהי אביו.

לאחר לידת שני בניו וההתגלות בסנה משה יוצא ממדין והולך למצרים. בדרכו למצרים מתרחש סיפור מוזר - מעשה המילה של ציפורה, בסיפור זה יש קשיים רבים. על סיפור זה יש להסתכל בהקשר של הפסוקים שלפניו ובהקשר של הפסוקים שלאחריו.

וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת אִשְׁתּוֹ וְאֶת בְּנָיו וַיֵּרָכְבּוּ עַל הַחֲמֹר וַיָּשׁוּב אֶרְצָה מִצְרַיִם וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת מִטָּה הָאֱלֹהִים בְּיָדוֹ: וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה בְּלִקְתָּךְ לָשׁוּב מִצְרַיִם רְאֵה כָּל הַמִּפְתָּיִם אֲשֶׁר שְׂמַתִּי בְּיָדְךָ וְעֵשִׂיתָם לְפָנַי פְּרֹעָה וְאֲנִי אֶחְזַק אֶת לְבָבוֹ וְלֹא יִשְׁלַח אֶת הָעָם: וְאָמַרְתָּ אֶל פְּרֹעָה כֹּה אָמַר ה' בְּנֵי כְּרִי יִשְׂרָאֵל: וְאָמַר אֲלֵיךְ שְׁלַח אֶת בְּנֵי וְיַעֲבֹדְנִי וְתִמְאַן לְשַׁלְּחוֹ הִנֵּה אֲנֹכִי הֹרֵג אֶת בְּנֶךָ בְּכַרְךָ: וַיְהִי כַּכֵּן בְּמִלּוֹן וַיִּפְגְּשׂוּהוּ ה' וַיִּבְקֶשׂ הֶמְתִּיתוּ: וַתִּקַּח צִפְרָה צֹר וַתְּכַרֵּת אֶת עֶרְלַת בְּנֵהּ וַתַּגַּע לְרִגְלָיו וַתֹּאמֶר כִּי חָתַן דָּמִים אָתָּה לִי: וַיִּרְף מִמֶּנּוּ אַז אָמְרָה חָתַן דָּמִים לְמוֹלַת:

[שמות ד, כ-כו]

יש מחלוקת תנאים במסכת נדרים [לא, ב - לב, א] את מי ביקש המלאך להמית את משה רבינו או את בנו.

אמר רבי: ... אלא מפני מה נענש משה? מפני שנתעסק במלון תחלה, שנאמר: (שמות ד) ויהי בדרך במלון. רשב"ג אומר: לא למשה רבינו בקש שטן להרוג אלא לאותו תינוק, שנאמר: (שמות ד) כי חתן דמים אתה לי, צא וראה מי קרוי חתן? הוי אומר: זה התינוק.

נראה את דבריו של ר' יוסף קמחי (אביו של הרד"ק, מגדולי הבלשנות העברית) בספרו ספר הגלוי [עמ' 68]:

וכאשר נראה לו האל וחזר ליתרו חתנו היה מתרשל משליחו' כי אמר בלבו שמא לעתים רחוקות תהיה הנבואה זו, עד שאמר לו לך שב מצרימה, ולקח אשתו ובניו עמו כי אמר שמא תתאחר הגאולה ותהיה ביתי עמי, וכאשר ראה האל כי נתעצל בשליחותו והיה מוליך אשתו ובניו ויאמרו ישראל לא בא זה להוציאנו כי אם לגור בארץ חזר ואמר לך ואמרת אל פרעה בני בכרי ישראל ואומר אליך שלח את בני מצרים, ולך אל פרעה בשליחותי, ותמאן לשלחו, ואתה ממאן ללכת בשליחותי לשלחם ממצרים, ותלך בקושי, הנה אנוכי הורג את גרשם שהוא בנך בכורך.

ר' יוסף קמחי מפרש את הפסוקים כך - הפסוק 'הנה אנכי הרג את בנך בכרך' [שמות ד, כג] לא מתייחס רק לבנו בכורו של פרעה, אלא גם לבנו בכורו של משה שאותו הולך הקב"ה להרוג כעונש על כך שהוא מתרשל בשליחות.

האבן עזרא (על הפסוק) מביא את הפירוש הזה ש'הנה אנכי הרג את בנך בכרך' מתייחס למשה ואומר כך: "וחסרי דעת חשבו כי עם משה ידבר, וזה שגעון. ועוד כי אליעזר אינו בכור משה". הרשב"ם בסיפור של יעקב אבינו שצלע בעקבות המאבק עם שרו של עשו קובע כלל חשוב [בראשית לב, כט]:

ומה שלקה יעקב ונצלע לפי שהקב"ה הבטיחו והוא היה בורח. וכן מצינו בכל ההולכים בדרך שלא ברצון הק' או ממאנים ללכת, שנענשו. במשה כת' שלח נא ביד תשלח, ויחר אף י"י במשה. ולפי הפשט אעפ"י שאמרו חכמים בכל מקום חרון אף עושה רושם וכאן מה רושם יש? הלא אהרן אחיך הלוי עתיד היה להיות לוי ואתה כהן ועכשיו הוא יהיה כהן ואתה לוי, אך לפי הפשט לפי שהיה מתעצל ללכת כת' ויהי בדרך במלון ויפגשו [י"י] ויבקש המיתו. וכן ביונה שנבלע במעי הדגה. וכן בבלעם ויחר אף אלהים כי הולך הוא ונעשה חיגר...

הגישה של הרשב"ם ושל ר' יוסף קמחי היא שיש כאן ענישה למשה על התרשלות בשליחות, לא על כך שלא מל את בנו אלא על כך שהוא עדיין לא מזדהה לגמרי עם השליחות שהוטלה עליו. אם אנחנו רוצים לפתח את הכיוון הזה אפשר לפרש את הדברים כך - הפסוק 'הנה אנכי הרג את בנך בכרך' מדבר על פרעה (כפשוטו של מקרא), אלא שיש כאן רמז להמשך. מהפסוק הזה צריך להבין מה מתחולל בפרשה הבאה. במכילתא [מכילתא דרבי ישמעאל יתרו, מסכתא דעמלק, פרשה א] מופיע פירוש ייחודי המאיר באור אחר את הפרשייה:

ר' אלעזר המודעי אומר, בארץ נכריה [נכר יה]. אמר משה, הואיל וכל העולם עובדי עבודה זרה, אני אעבוד למי שאמר והיה העולם. שבשעה שאמר משה ליתרו, תן לי צפורה בתך לאשה, אמר לו יתרו, קבל עליך דבר זה שאומר לך ואני נותנה לך לאשה, אמר לו מהו, אמר לו בן שיהיה לך תחלה יהיה לעבודה זרה, מכאן ואילך לשם שמים, וקבל עליו.

משה לא מל את גרשם במדין כיוון שהיה לו תנאי עם יתרו שאת בנו בכורו הוא יגדל לעבודה זרה. אצל משה רבינו יש תהליך - בהתחלה הוא לא הכיר את אלהי אביו, ממילא מובן שכאשר נולד לו בנו הבכור הוא לא מל אותו. אבל אפשר לומר שלא צריך להגיע לפירוש של המכילתא, אלא - שכאשר גרשם נולד משה עדיין לא הכיר את ה', וממילא הוא גדל לעבודה זרה. אם כן אין זה מפליא שהבן הראשון עוד לא מהול למרות שהוא נולד לפני זמן רב.

הפירוש המתקבל לפי מה שראינו הוא שיש כאן חזרה כללית למה שיקרה במכת בכורות. במכת בכורות יוצא המשחית והולך להרוג כל בכור. מטבע הדברים המשחית היה הורג את כולם, גם את בכורות ישראל, משום שההזדהות שלהם כיהודים צריכה עוד חיזוק, והחיזוק שה' נותן להם הוא קרבן פסח. דם קרבן הפסח הוא המגן עליהם כאשר המשחית נוגף. בקרבן הפסח עם ישראל מזדהה ומבחין את עצמו כעם ישראל, כיהודים. אותו דבר קורה במלון בדרך. ה' מודיע למשה רבינו שהוא יהרוג את בנו בכורו של פרעה, את סוף כל התהליך מודיעים למשה בהתחלה. "וַיְהִי בַדֶּרֶךְ בְּמִלּוֹן וַיִּפְגְּשׂוּהוּ ה' וַיִּבְקֹשׁ הַמֵּיתוֹ". לעם ישראל אין שום תפקיד בהוצאתם ממצרים, הם פאסיביים לגמרי, ולכן רק בסוף הסיפור, כאשר מכת בכורות מופיעה בפועל הם צריכים להיות מובדלים, והם עושים זאת על ידי דם קרבן הפסח. לעומת זאת משה רבינו הולך עכשיו להוציא את בני ישראל ממצרים. לפני שהוא הולך להתחיל את התהליך הזה הוא צריך לעבור את מה שיעבור בסוף על עם ישראל כולו. משה רבינו בעצמו צריך כבר עכשיו להזדהות כיהודי ולהתנתק ממצרים ומכל מה שכרוך במושג הזה, דבר שלא היה מובן גם לגביו בשלב הזה. הוא מקדים אל כל העם כיוון שהוא המושיע.

"וַיִּבְקֹשׁ הַמֵּיתוֹ" - כמו שהמשחית במכת בכורות היה מבקש להמית את כל בכורות היהודים אילולא דם הפסח, כך המשחית הזה מבקש להמית את משה רבינו שהרי בזכות מה הוא הולך ומוציא את ישראל ממצרים, אם הוא עצמו איננו באופן חתוך יהודי לכל דבר, ללא כל שיוור. חלק מהמדרשים על פסוק זה עומדים על כך שמשה רבינו עד עכשיו מתחבט בתוככי אישיותו. כך לשון המדרש [מדרש אגדה (בבב) ד, כד]:

ויהי בדרך במלון. אם דרך למה מלון, אלא מלמד שהיה משה נכנס ויצא ממלון לדרך, ומדרך למלון, והיה מהרהר בדעתו ואומר אם ילך למצרים לגאול את ישראל אם לא...

רואים שיש כאן בעמקי ליבו של משה התלבטות לגבי השליחות. מה ההתלבטות? מבחינת חוש הצדק אין בליבו של משה רבינו כל ספק, אלא ההתלבטות היא מבחינת ההזדהות העצמית. האדם שהולך להושיע את ישראל ולהכות את מצרים צריך לראות את עצמו כיהודי גמור וזהו תהליך לא פשוט עבור מי שגדל בארמונו של פרעה.

"וַיִּתְגַּע לְרַגְלָיו" - האבן עזרא עומד על כך שאותו ביטוי מופיע בקרבן הפסח - "וַהֲגַעְתֶּם אֶל הַמִּשְׁקָף" [שמות יב, כב]. אלו שני המקומות היחידים בתנ"ך ש המילה 'להגיע' מופיעה במובן של 'להגיע את'. בפרשייה זו של הברית במלון אנו מקבלים את הגושפנקא הסופית שמשה אביו הוא יהודי לכל דבר, גם אותו שריד שיש לו במשפחה מהשלב הקודם - גרשם, הוא עכשיו נימול. דם הפסח ודם המילה הם דמים שהולכים יחד, ושניהם הם תעודות זהות. ברית מילה זה מה שיש לנו עד הולדת עם ישראל בתור משפחת אברהם, ודם הפסח זה המעבר ממשפחת אברהם למשהו לאומי יותר, להיותנו לעם. הדרך שהלכנו בה עד עתה מסתדרת יותר טוב עם הדעה שהמלאך בא להמית את הבן כי זה מה שקרה במכת בכורות. אבל ייתכן לומר שהבכורה שעליה מדובר כאן בפסוקים איננה הבכורה הרגילה של בן הבכור לאביו אלא במובן של הבן החביב. אם כך אז יש מקום לומר שהבן הבכור שהולכים להרוג הוא משה שהוא בגדר בנו של פרעה. כלומר לא צריכים להגיד שהולכים להרוג את גרשם, אלא המלאך רצה להרוג את משה, שכפי שאמרנו שמו מעיד על כך שהוא בנו של פרעה. משה צריך להתנתק מהמשה שהוא בנו של פרעה ולעבור להיות משה שהוא מושיע עמו.

מעמד הסנה

כידוע, במעמד הסנה מוטלת על משה השליחות - הוצאת עם ישראל ממצרים. במעמד זה יש למשה מערכת של טענות אל מול השליחות שמוצעת לו. השאלה הראשונה והתשובה עליה מובנות:

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָאֱלֹהִים מִי אָנֹכִי כִּי אֵלֶיךָ אֶל פְּרַעֲהוּ וְכִי אוֹצִיא אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם:
וַיֹּאמֶר כִּי אֶהְיֶה עִמָּךְ וְזֶה לְךָ הָאוֹת כִּי אָנֹכִי שְׁלַחְתִּיךָ בְּהוֹצִיאֶיךָ אֶת הָעָם מִמִּצְרָיִם תַּעֲבֹדוּן אֶת
הָאֱלֹהִים עַל הַהָר הַזֶּה:

[שמות ג, יא-יב]

בשאלה השנייה של משה מתעוררים קשיים: "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָאֱלֹהִים הֲנִי אָנֹכִי בָּא אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתִּי לָהֶם אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם שְׁלַחְנִי אֵלֵיכֶם וְאָמְרוּ לִי מַה שְּׁמוֹ מָה אָמַר אֱלֹהִים" [שם ג]. משה רבינו יגיד לעם ישראל שהוא נשלח להוציאם והדבר שהם ישאלו אותו בתגובה זה מה שמו של הקב"ה. זה דבר מתמיה מאוד, מדוע שבני ישראל ישאלו אותו שאלות תיאולוגיות? זאת לא השאלה שאנו מצפים שבני ישראל ישאלו עכשיו. על השאלה הזאת עונה הקב"ה שלוש תשובות [שם יד-טו]:

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל מֹשֶׁה אֶהְיֶה אִשְׁרָאֵךְ אֶהְיֶה
וַיֹּאמֶר פֹּה תֹאמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶהְיֶה שְׁלַחְנִי אֵלֵיכֶם:
וַיֹּאמֶר עוֹד אֱלֹהִים אֶל מֹשֶׁה פֹּה תֹאמַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם אֱלֹהֵי אֲבֹרְהֶם אֱלֹהֵי
יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב שְׁלַחְנִי אֵלֵיכֶם זֶה שְׁמִי לְעֹלָם וְזֶה זְכָרִי לְדֹר דָּר:

לא ברור מה ההבדלים בין התשובות ולמה על שאלה אחת יש שלוש תשובות.

חז"ל במדרש בשמות רבה אומרים [שמות ג, א]:

בשעה שנגלה הקב"ה על משה טירון היה משה לנבואה, אמר הקב"ה אם נגלה אני עליו בקול גדול אני מבעתו, בקול נמוך בוסר הוא על הנבואה, מה עשה נגלה עליו בקולו של אביו, אמר משה הנני מה אבא מבקש, אמר הקב"ה איני אביך אלא אלהי אביך בפתוי באתי אליך כדי שלא תתירא, אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב, שמח משה ואמר הא אבא נמנה עם האבות ולא עוד אלא שהוא גדול שנזכר תחלה.

עומק הכוונה של המדרש הוא שמשה רבינו הוא אדם שגדל בלי אבא וזה דבר שחסר לו, הדבר הזה מפריע לו, לפיכך עוד לפני ההתגלות של הסנה הוא מחפש את קצה החוט שיקשר אותו לאבא שחסר לו. מסתבר שמשה לא שלם לגמרי עם כך שהוא חי במדין מנותק מכל העבר שלו ולכן הוא מחפש, והוא מתחיל את החיפוש בחיפוש אחר האבא. ולכן אומר לו הקב"ה עוד לפני שמתחיל מעמד הסנה: "וַיֹּאמֶר אָנֹכִי אֲבִיךָ אֱלֹהֵי אֲבֹרְהֶם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב" [שם ו]. עכשיו שמתגלה לו לראשונה אלהי אביו, מובן הסירוב של משה רבינו לשליחות. משה רבינו עדיין לא מרגיש שייך לעם ישראל, הוא עוד בקושי מכיר אותם הוא לא מכיר את הוריו, הוא עדיין לא רואה את עצמו באופן מוחלט כחלק מהם.

האברבנאל בפירושו [שמות ג, יג] מסכם כמה שיטות לגבי הקשיים שראינו בשאלה והתשובה השנייה.

וכבר ידעת דעת הרב המורה ששאל מרע"ה שיאמת להם ראשונה מציאות האל ואח"כ יאמת נבואתו ושהודיעו השם אמתת מציאותו במאמר הקצר הזה אהיה אשר אהיה שהוא כולל התואר והמתואר במלה אחד בעצמה עם אות הקשר והכוונה בו הנמצא אשר הוא נמצא כלומר שהוא נמצא לא במציאות נוסף על מהותו.

וכמו שכתב הרמב"ן דחוק הוא מאד שנא' שיהיו זקני ישראל וחכמיו שואלים טענות ומופתים על מציאות האל או אם מציאותו אינו זולת מהותו כי הנה כאשר יקום בישר' נביא היו שואלים ממנו אותות ומופתים לאמת נבואתו אבל לא היו מבקשים ממנו מופתים פילוסופיים על מציאות האל ואחדותו.

האברבנאל אומר שדחוק מאוד להגיד שהחשש של משה רבינו הוא שיבואו לשאול אותו שאלות תיאולוגיות. ממשיך האברבנאל ומבאר:

וּכְתַב הַרְמַב"ן עַל שֵׁשׁ אֵלֵּי הַשָּׁמַיִם הַרְאֵנִי לַעֲשׂוֹת בּוֹ אֶת הָאוֹתוֹת. וְהַרְמַב"ן פִּירֵשׁ מֵה שְׁמוֹ אִם הָיָה שׁוֹלְחוֹ בְּמִדַּת הַדִּין אוֹ בְּמִדַּת רַחֲמִים וְאֵינִי רוֹאֶה בְּתִשְׁבּוּבָה שֶׁהִשִּׁיבּוּ דָבָר מִזֶּה. וּבְמִדְרָשׁ דְּרִשׁוּ רַבֵּי יִצְחָק אֹמְרֵי א"ל הַקְּדוֹשׁ ב"ה לְמֹשֶׁה אֲמֹר לָהֶם אֲנִי שֶׁהֵייתִי וְעַכְשֵׁיו אֲנִי הוּא וְאֲנִי הוּא לַעֲתִיד לְבֹא לְכַךְ כְּתוּב כִּאֲנִי אֶהְיֶה שְׁלֹשָׁה פַעֲמִים. ר"ל שֶׁהָיָה זְמַן הָעֶבֶר וְהָעִתִּיד כְּלוּ בְּבוֹרָא יִתְבָּרַךְ הוּוּהוּ כִּי אֵין חֲלִיפּוֹת וְצָבָא עִמּוֹ וְלִזְה עֲצָמוֹ נִטָּה הַגְּאוּן רַב סַעֲדִיָּה שֶׁכְּתִיב שֶׁאֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה הוּא אֲשֶׁר לֹא עֶבֶר וְלֹא יַעֲבֹר כִּי הוּא רֵאשׁוֹן וְהוּא אַחֲרוֹן וְכַמ"ש הַרְמַב"ן. וְלִכְלֵם יִקְשֶׁה אֲמָרוֹ אַחֲרֵי זֶה כִּה תֹאמַר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶהְיֶה שְׁלַחְנִי אֵלֵיכֶם שֶׁלֹּא אֲמַר אֶהְיֶה כִּי אִם פַּעַם אַחַת...

ואפשר עוד לפרש שאהיה אשר אהיה שמפני ששאל משה מה שמו השיבו יתברך מה להם לשאול על שמי יהיה השם מה שיהיה אין להם עסק בנסתרות אבל כה תאמר להם מי שאמר על עצמו אהיה שהוא הנמצא הנעלם שלא יושג מהותו הוא שלחני אליכם ולבד מה שראוי שידעו הוא שאני אלהי אבותיהם אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב.

מסביר האברבנאל ש'אהיה אשר אהיה' זה לא שמו של הקב"ה, אין כאן תשובה בעלת משמעויות תיאולוגיות. משה שואל מה השם והתשובה היא שזה לא רלוונטי, השאלה מיותרת כיוון שאני אהיה איתך. לפי הסבר זה השאלה של משה עדיין לא ברורה לנו. הצעתו של האברבנאל ש'אהיה אשר אהיה' איננו שם מופיעה כבר בחז"ל. כך מובא במדרש [שמות רבה ג, ו]:

אמר ליה הקב"ה למשה שמי אתה מבקש לידע, לפי מעשי אני נקרא פעמים שאני נקרא באל שדי, בצבאות, באלהים, בה'... הוי אהיה אשר אהיה אני נקרא לפי מעשי.

פתרון זה מסתדר בתשובה הראשונה, אבל בתשובה השנייה: "וַיֹּאמֶר כֹּה תֹאמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶהְיֶה שְׁלַחְנֵי אֵלֵיכֶם" הפתרון לא מסתדר כי מפורש ש'אהיה' זה שמו של הקב"ה. אם כן מה הכוונה בשאלה מה שמו, האם זה מה שיטריד את ישראל כשמשה יבוא ויגיד להם שנשלח להוציאם!?

מסתבר שאת השאלה אפשר לפרש בשלושה כיוונים, ומכיוון שאפשר לפרש אותה בשלושה כיוונים הקב"ה פרש אותה בשלושה כיוונים. התשובה הראשונה נאמרה למשה, לא נאמר להגיד אותה לישראל. עוד שתי תשובות משה צריך להגיד לישראל. הראשונה: "אֶהְיֶה שְׁלַחְנֵי אֵלֵיכֶם", והשנייה: "כֹּה תֹאמַר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵי אֲבֹתֵיכֶם אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב שְׁלַחְנֵי אֵלֵיכֶם זֶה שְׁמִי לְעֹלָם וְזֶה זְכָרִי לְדֹר דֹּר". ברור שעיקר התשובה לשאלה היא התשובה השלישית, ולכן נתייחס קודם כל לתשובה השלישית.

השמות של הקב"ה שמופיעים בתשובה זאת הרי ידועים לנו מכל התורה כולה, אם כן לא ברור מה החידוש? מסתבר ממה שראינו עד עכשיו כך - ישראל יגידו למשה: אתה המצרי שמגיע אלינו ממדין מספר לנו סיפורים שנגלה אליך ה' אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב? אתה בכלל מכיר אותו? הם שואלים אותו מה שמו כמבחן, זה החשש של משה רבינו. עכשיו נגלה אליו לראשונה אלהי אבותיו, לראשונה הוא תופס לאן הוא שייך. אחרי ההתגלות הראשונה של הקב"ה למשה, מיד הוא אומר לו

שהוא צריך לגאול את עם ישראל. יש כאן מעבר מהיר וקיצוני מרגע אשר בו לא הכיר את האלהים לרגע אחר כך שבו הוא הולך להושיע את ישראל בשליחות הקב"ה. בני ישראל יודעים ממסורת אבותיהם מי הוא הקב"ה והם שואלים את משה שנראה כמצרי, כמדיני, האם הוא יודע מי הוא הקב"ה? מהשאלה הזאת משה רבינו חושש. התשובה העיקרית לשאלה הזאת היא: "ה' אֱלֹהֵי אֲבֹתֵיכֶם אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב שְׁלַחְנִי אֵלֵיכֶם זֶה שְׁמִי לְעֹלָם וְזֶה זְכָרִי לְדֹר דָּר", משה רבינו ידע לענות במבחן הזה. אחר כך יבחנו אותו באותות כמו שבוחנים כמו כל נביא אבל לפני כן צריך לבחון האם הוא שייך לעם ישראל, שהרי הוא נראה כמצרי.

בשאלה "וְאָמְרוּ לִי מַה שְׁמוֹ מָה אָמַר אֱלֹהִים" כלולות עוד שאלות אפשריות ולשאלות אלו עונות שתי התשובות הנוספות. כלול בזה באופן רמז שמשה עצמו מתעניין מהו שמו של הקב"ה. אם יש כאן תהליך שלם של משה רבינו שמתחיל לעמוד על סודו של הקב"ה ומתחיל לעלות במדרגות הנובאה, מובנת השאלה. משה אומר לעצמו שאם הוא הולך בשליחות הקב"ה לגאול את ישראל הוא צריך לדעת יותר על משלחו, ואכן יש כאן שאלה מתוך התעניינות תיאולוגית. משה מתעניין מי הוא הקב"ה ועונים רק לו 'אהיה אשר אהיה' - לא כרגע הזמן לשאלות מה שמו של הקב"ה, לא עכשיו הזמן לענות של שאלות תיאולוגיות.

נעיר שבשאלה: "וְאָמְרוּ לִי מַה שְׁמוֹ מָה אָמַר אֱלֹהִים" ישנה עוד שאלה אפשרית. ישראל לא שואלים מה שמו מבחינה תיאולוגית אלא מבחינה רגשית איפה הקב"ה שאמור להציל אותנו, איפה הוא היה כל השנים, לאן הוא נעלם?

לסיכום - תשובתו של הקב"ה לשאלתו של משה היא כך:

1. לגבי ההתעניינות שלך זה לא הזמן.
2. אם עם ישראל ישאלו את השאלה במובן של איפה הוא היה, אז תגיד להם "אֱהִיָּה שְׁלַחְנִי אֵלֵיכֶם" אמנם לא הייתי עד עכשיו אבל אני אהיה בעתיד.
3. אם עם ישראל ישאלו את השאלה כדי לבחון אותך אז התשובה שתגיד להם היא "ה' אֱלֹהֵי אֲבֹתֵיכֶם אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב שְׁלַחְנִי אֵלֵיכֶם זֶה שְׁמִי לְעֹלָם וְזֶה זְכָרִי לְדֹר דָּר".

שלוש התשובות ובעיקר ההוא אמינא של השאלה מתיישבים לפי הכיוון שהצענו שמשה רבינו נמצא בסנה בעיצומו של תהליך שבו הוא הופך להיות יהודי לכל דבר, לכן הוא חושש מפני מבחן זהות שיעמידו בפניו ולזה מכוונת התשובה העיקרית של הקב"ה.